

*Ковтуник І. І.,
к.геогр.н., ст. викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної
справи,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

КЛІМАТИЧНІ РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛ.

Найважливішою передумовою організації рекреаційної діяльності виступають рекреаційні ресурси. Під рекреаційними ресурсами розуміють об'єкти, явища і процеси природного, антропогенного та соціального походження, що використовуються або можуть бути використані для розвитку рекреації та впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, її спеціалізацію та економічну ефективність. В Хмельницькій обл. значну частину природного потенціалу складають кліматичні ресурси, рекреаційні ландшафти, оздоровчі ресурси, природно-заповідні об'єкти та території історико-культурного значення. Це унікальні ресурси для перспективного розвитку зон рекреації і туризму. В даній статті досліджено чинники, що впливають на формування клімату та погоди в Хмельницькій обл., визначено ступінь комфортності клімату Хмельниччини для розвитку галузі туризму. Проаналізовано вплив кліматичних ресурсів на сезонні види рекреації та туризму в регіоні.

***Ключові слова:** туристичні ресурси, клімат, кліматичні ресурси, комфортність клімату, сезонна рекреація.*

Постановка проблеми. Всі рекреаційні ресурси поділяються на три основні групи: природно-географічні, історико-культурні та соціально-економічні [1, с. 158]. Важлива роль в даній класифікації належить природно-географічним рекреаційним ресурсам, а отже саме вони є базою для формування та розвитку основних видів рекреації та туризму. Хмельницька обл. має високий рівень концентрації кліматичних ресурсів та природно-географічних рекреаційних ресурсів в цілому на своїй території, тому їх аналіз є надзвичайно актуальним, оскільки розкриваються значні перспективи розвитку рекреаційної діяльності та туризму на теренах області.

Аналіз публікацій. Дослідженням ресурсів Хмельниччини присвячені ряд публікацій, з них монографія «Хмельниччина туристична: історико-культурні, природно-географічні та економічні аспекти розвитку», де автор даної статті досліджує природно-географічні ресурси Хмельницької обл.

Мета та завдання статті. Метою статті є дослідити кліматичні ресурси Хмельницької обл. Згідно мети, були поставлені наступні завдання:

1. Дослідити чинники, що впливають на формування клімату та погоди в Хмельницькій обл.;

2. Визначити ступінь комфортності клімату Хмельниччини для розвитку галузі туризму;

3. Проаналізувати вплив кліматичних ресурсів на сезонні види рекреації та туризму в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Найважливішою передумовою організації рекреаційної діяльності виступають *рекреаційні ресурси*. Під рекреаційними ресурсами розуміють об'єкти, явища і процеси природного, антропогенного та соціального походження, що використовуються або можуть бути використані для розвитку рекреації та впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, її спеціалізацію та економічну ефективність [1, с. 370].

Територія Хмельницької обл. лежить між $48^{\circ}26'56''$ і $50^{\circ}35'28''$ північної широти та між $26^{\circ}08'05''$ та $27^{\circ}54'05''$ східної довготи. Площа території становить 20,6 тис. км² або 3,4 % від загальної площі країни. Протяжність області з півночі на південь становить 220 км, а із заходу на схід – 120 км. Географічний центр області майже співпадає з місцем розташування м. Хмельницького, що в свій час стало однією з причин перенесення в 1941 р. обласного центру з м. Кам'янця-Подільського до м. Проскурів (з 1954 р. – м. Хмельницький), що стало вигідним чинником для транспортної доступності та соціально-економічного розвитку території області [6, с. 99]. Крайніми точками області є:

- ❖ на півночі – с. Веселинівка Славутського району;
- ❖ на півдні – с. Гришук Кам'янця-Подільського району;
- ❖ на заході – околиці с. В'язовець Білогірського району та с. Мислова Волочиського району;
- ❖ на сході – с. Вівсяники Деражнянського району.

Хмельницька обл. межує на північному заході з Рівненською, на північному сході з Житомирською, на півдні з Чернівецькою, на сході з Тернопільською, на заході з Вінницькою областями.

Хмельницька обл. поділяється на 20 адміністративних районів. Населення області складає 1334 тис. осіб, з них міського населення – 726,2 тис. (54,5 %), сільського – 607,8 (45,5 %) [2, с. 17].

Клімат, погода, їх комфортність і вплив на самопочуття людини є визначальними чинниками розвитку для більшості функціональних типів територіальних рекреаційних систем, туристичних комплексів і масових видів туризму.

Вся територія Хмельницької обл. знаходиться в смузі *кліматичного комфорту*. Клімат Хмельниччини зумовлений її географічним

положенням в центральній частині Правобережної України та впливом Подільської і Волинської височин. Мікроклімат регіону формується на фоні загальних кліматичних умов під впливом особливостей рельєфу Товтрового кряжу, тому особливо теплий мікроклімат спостерігається в долині Дністра й гирлових ділянках його лівих приток. Отже, Товтри відіграють кліматично-регулююче значення для регіону Придністров'я.

Територія Хмельницької області має помірно-континентальний клімат з теплим літом (середня температура липня – $+19\text{ C}^\circ$), м'якою зимою (середня температура січня – -5 C°) і достатньою кількістю опадів (70 % з яких припадає на теплий період і становить 500–640 мм. на рік). Температурний режим області формується, головним чином, під дією сонячної радіації. Неоднакові показники висоти Сонця над горизонтом та зміни хмарності протягом року впливають на зміну сонячної радіації від 130 ккал/смІ в грудні до 530 ккал/смІ в червні, досягаючи за рік 101 ккал/смІ [2, с. 137].

Хмельниччина розташована вглибині материка і тому на її клімат мають вплив континентальні повітряні маси, які приносять суху погоду. Влітку на клімат впливає Азорський максимум, взимку сюди доходить повітря Сибірського антициклону, яке приносить холодну погоду. Навесні і на початку осені на територію області проникає арктичне повітря, яке приносить помітне похолодання [7, с. 181]. В усі пори року територія області перебуває під впливом циклонів, які формуються над Атлантичним океаном: влітку вони зумовлюють значну хмарність, опади, зниження температури повітря, а взимку – потепління, відлиги, снігопади.

Значна протяжність області з півночі на південь зумовлює деякі відмінності клімату між північними та південними районами. На території Хмельницької обл. прийнято виділяти три кліматичні (агрокліматичні) райони – Північний, Центральний та Південний (*таблиця 1.*). Північний кліматичний район займає територію Славутського, Полонського і північну частину Шепетівського району, тут випадає найбільша кількість опадів в області (650-700 мм. на рік) та спостерігається найбільша тривалість снігового покриву (90-95 днів) [4, с. 75]. Центральний район займає ту частину області, яка розташована на Верхньобузькій і Случ-Хоморській височинах, відзначається підвищенням суми активних температур із півночі на південь. Південний кліматичний район об'єднує південні райони області, які прилягають до Дністра – Дунаєвецький, Новоушицький, Кам'янець-Подільський, він є найтеплішим районом області (середньорічна температура $+7,3\text{ C}^\circ$), опадів випадає найменше в області 600 мм.; особливо теплий клімат спостерігається у долині Дністра.

**Середньомісячні і середньорічні температури повітря
в кліматичних районах Хмельницької обл. (в °С)**

Кліматичні райони	Місяці року												За рік
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Північний	-5,5	-4,7	-0,2	+6,8	+13,6	+16,5	+18,5	+17,4	+13,1	+7,3	+1,5	-3,1	+6,8
Центральний	-5,6	-4,6	0,0	+7,0	+13,6	+16,8	+18,6	+17,6	+13,0	+7,0	+1,6	-3,0	+6,8
Південний	-5,0	-3,8	+1,2	+8,2	+14,5	+17,4	+19,3	+18,8	+14,4	+8,6	+2,4	-2,5	+7,8

*Складено за даними: [5, с. 235].

Одним із методів комплексної оцінки кліматичних умов для будь-якої сфери життєдіяльності людини є такий показник як ефективна температура (ЕТ) – це один з біометеорологічних індексів, який характеризує ефект впливу на людину комплексу метеоелементів (температури, вологості повітря, вітру) через єдиний показник [3, с. 14].

Згідно даного показника, Хмельниччина знаходиться в зоні комфорту. Переважна більшість рекреантів надають перевагу літнім видам відпочинку, тому комфортність кліматичних умов області в теплий сезон року відіграє важливе значення. В цілому, за малої хмарності, комфортні температури та основні метеорологічні показники характерні для червня, липня, серпня по всій Хмельницькій області.

Середні багаторічні показники також дають можливість оцінити зимовий сезон для рекреаційно-туристичної діяльності як субкомфортний. В оцінках зимового сезону, окрім температурних показників слід враховувати також хмарність і мінливість погодних умов залежно від проходження фронтів, циклонів і зміни тиску. Це має значення при організації відпочинку для людей похилого віку і хворих.

Також потрібно пам'ятати, що комфортність погодно-кліматичних параметрів – поняття відносне, оскільки залежить від індивідуальних особливостей організму людини і від того, в яких погодно-кліматичних умовах він розвивався.

Висновки. Таким чином, одним із найперспективніших регіонів, з точки зору розвитку рекреації та туризму в нашій країні є Хмельниччина. Це пояснюється вигідними особливостями її географічного розташування та багатством рекреаційно-туристичного потенціалу. Важливе значення для рекреації та для формування рекреаційних потоків відіграють кліматичні ресурси регіону.

Список використаних джерел

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія / О. О. Бейдик. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. – 395 с.
2. Геренчук К. И. Природа Хмельницької області / К. И. Геренчук. – Львов: Вища школа, 1980. – 152 с.
3. Журба І. Є. Економіко-географічні засади раціонального

- природокористування в регіоні (на прикладі Хмельницької області): Автореф. дис. канд. геогр. наук: 11.00.02 / І. Є. Журба; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2002. – 17 с.
4. Заставецький Б. І. Географія Хмельницької області / Б. І. Заставецький, О. В. Заставецька, І. Л. Дітчук. – Тернопіль: орендне п-во «Тернопільська обласна друкарня», 1995. – 96 с.
 5. Любіцева О. О. Туристичні ресурси України / О. О. Любіцева, О. В. Панкова, В. І. Стафійчук. – К.: «Альтерпрес», 2007. – 369 с.
 6. Хмельниччина туристична: історико-культурні, природно-географічні та економічні аспекти розвитку: колективна монографія [кол. авторів; за ред.: С. А. Копилов (гол. ред.), С. Е. Баженова (наук. ред.)]. – Кам'янець-Подільський: Кам.-Под. нац. ун. ім. Івана Огієнка, 2015. – 192 с.
 7. Черчик Л. М. Оцінка сучасного стану та перспектив розвитку рекреаційного природокористування в Україні / Л. М. Черчик // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 6. – С. 180-186.

***Summary.** The most important prerequisite of recreational activities are the recreational resources. Under recreational resources understand objects, phenomena and processes of natural, human and social origin that are or may be used for the development of recreation and affecting the territorial organization of recreational activities, specialization and cost efficiency. In Khmelnytska region a significant part of natural potential make climatic resources, recreational landscapes, health resources, nature reserve objects and areas of historical and cultural significance. These resources are unique for future development of areas for recreation and tourism. In the article factors that have influence on formation of climate and weather in Khmelnytska region, the level of climate comfort for development of tourism branch in Khmelnytska region were defined. Climatic resources influence on seasonal kinds of recreation and tourism in the region were analyzed.*

***Key words:** tourist resources, climate, climatic resources, climate comfort, seasonal recreation.*

УДК 338.486.2:005.332.4(477.43)

***Логвін О.О.,**
м. Кам'янець-Подільський*

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті розроблено рекомендації для зміцнення конкурентної переваги стратегії розвитку туристичних підприємств Хмельниччини. Визначено методи стимулювання творчих підходів